

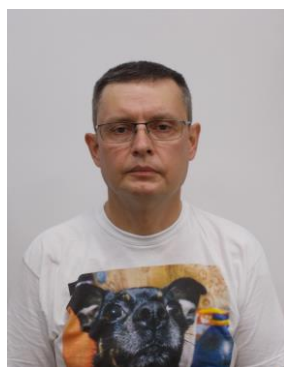
СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ»

Ступінь освіти	Бакалавр
Спеціальність	231 Соціальна та молодіжна робота
Освітня програма	Соціальна та молодіжна робота
Тривалість викладання	7, 8 чверть
Кількість кредитів	4 кредити ЄКТС (120 годин)
Заняття:	4-й семестр
лекції:	1 година на тиждень
практичні:	2 години на тиждень
Мова викладання	українська

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=5118>

Кафедра, що викладає: Державного управління і місцевого самоврядування (ДУМС)

Викладач:

Шпекторенко Ігор Валентинович

д. держ. упр., професор, професор кафедри

Персональна сторінка:

<https://palsg.nmu.org.ua/ua/kafedra/teachers/Shpektorenko/Shpektorenko.php>

E-mail: Shpektorenko.I.V@nmu.one; igor3101@ukr.net

1. Анотація до курсу

Під час вивчення цієї дисципліни Ви ознайомитесь із теоретичними засадами дослідження соціальної мобільності індивідів, структурою соціальної мобільності суб'єктів соціальної діяльності, соціальним становленням та розвитком і соціальною деформацією людей згідно зі структурою соціальної мобільності індивідів, моделями управління соціальною мобільністю, можливостями удосконалення нині діючих інституційних каналів соціального розвитку індивідів в Україні у процесі формування та розвитку їхньої соціальної мобільності.

2. Мета та завдання курсу

Мета дисципліни – формування здатності розв'язувати комплексні проблеми в сфері соціалізації особистості, управління соціальним (соціально-професійним) потенціалом людей як складними системами, що передбачає формування цілісних управлінських компетентностей у здобувачів вищої освіти, зокрема; розвиток компетентностей у сфері соціального управління людьми (персоналом).

Завдання курсу:

- розглянути сучасні концепції та теорії формування соціальної мобільності, чинники (фактори) та умови формування зазначеного виду мобільності;
- навчити застосовувати інструментарій управління соціальною мобільністю залежно від умов соціального середовища; вміти спрямовувати соціальні інститути та соціальні ліфти на формування соціально мобільних суб'єктів діяльності (праці);

- навчити коректно застосовувати термінологію у сфері публічного управління, наук про суспільство;
- навчити застосовувати результати емпіричних досліджень в практику роботи з людьми;
- навчити критично аналізувати змістовне наповнення роботи соціальних інститутів з метою уникнення соціальних деформацій суб'єктів діяльності.

3. Результати навчання

- застосовувати знання про структуру та особливості функціонування соціальної сфери суспільства, управління та адміністрування для визначення чинників її занепаду;
- обговорювати сутність адаптації та дотримання законів організації, закономірностей управління у сфері управлінської та керівної діяльності, адміністрування;
- використовувати системні підходи до вироблення, прийняття та реалізації управлінських рішень стосовно розвитку людського потенціалу в соціальних інститутах (у тому числі громадських, молодіжних, волонтерських організаціях);
- працювати в групах під час виконання завдань щодо налагодження комунікації та взаємодії між громадськими організаціями та органами публічного управління стосовно питань формування соціальної мобільності;
- описувати та порівнювати інструменти творчої та креативної діяльності, системного мислення у професійній та поза професійній (громадській) сферах;
- готувати та публічно презентувати результати командної роботи з розроблення пропозиції щодо удосконалення організаційних процесів з метою формування соціального ліфту.

4. Структура курсу

ЛЕКЦІЇ

1. Теоретичні засади дослідження соціальної мобільності

- 1.1. Проблема соціальної мобільності в науковій літературі (наукові результати зарубіжних та вітчизняних вчених у її дослідженні).
- 1.2. Методологічні основи та концептуальні засади дослідження соціальної мобільності людей.
- 1.3. Соціальна мобільність як системне явище (авторська інтерпретація концепту «соціальна мобільність»).
- 1.4. Види мобільності: соціальна; культурна; соціокультурна; професійна; академічна. Типи соціальної мобільності індивідів. Соціальна і професійна мобільності. Соціальна мобільність та мобільність у непрофесійних сферах.
- 1.5. Соціальне середовище. Соціальний інститут. Соціальний ліфт.
- 1.6. Особливості формування соціальної мобільності та соціального ліфту в громадських, молодіжних та волонтерських організаціях.
- 1.7. Структура діяльності суб'єкта діяльності (соціальні аспекти).

2. Структура соціальної мобільності індивідів

- 2.1. Побудова структури соціальної мобільності індивідів. Значення соціального середовища у структурі соціальної мобільності.
- 2.2. Об'єктивні фактори (умови) соціальної мобільності (соціальна орієнтація, добір (відбір), адаптація, мотивація, активізація, оцінювання людей у суспільстві, освіта (навчання), виховання).

2.3. Комплекс ціннісно-орієнтаційних якостей, що мають ціннісно-орієнтаційний характер і належать внутрішній психоемоційній, потребомотиваційній, ціннісно-мотиваційній сферам у складі цієї структури (суб'єктивні фактори (умови) соціальної мобільності людей: соціальні інтереси; наміри; очікування; соціальна спрямованість особи; соціальна працездатність; соціальна придатність; соціальна задоволеність).

3. Соціалізація та соціальна деформація індивіда згідно зі структурою соціальної мобільності індивіда.

3.1. Процеси соціального розвитку та соціальної деформації у людей.

3.2. Комплекс компетентнісних якостей людей, які є взаємопов'язаними між собою: здатності/здібності, соціально важливі якості, компетентність, культура (вихованість), соціальна научуваність, соціальний досвід.

3.3. Значущість компетентності як когнітивної основи та культури як поведінської основи соціальної мобільності індивідів.

3.4. Соціальна деформація у структурі соціальної мобільності людей.

4. Модель формування соціальної мобільності індивідів.

4.1. Практичні аспекти впровадження структурно-функціональної моделі формування соціальної мобільності індивідів.

4.2. Теоретичні основи моделювання у формуванні соціальної мобільності людей.

4.3. Інверсія у формуванні соціальної мобільності індивідів.

4.4. Можливості використання нині діючих інституційних каналів (соціальних ліфтів) у формуванні соціальної мобільності населення країни.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

1. Структура та особливості функціонування публічної сфери суспільства (її людської складової)

Презентація з описанням результатів обговорення у малій групі (або мозкового штурму, дискусії, диспуту, задачі в межах великої групи) структури та особливостей функціонування публічної сфери суспільства (її людської складової) з метою визначення чинників її занепаду (аудиторне практичне заняття, робота у групі).

2. Сучасні принципи формування та реалізації політики стосовно формування соціального капіталу в державі

Презентація результатів дослідження з реалізації сучасних принципів формування та реалізації політики стосовно формування соціального капіталу в державі, обговорення та обґрунтування (в результаті роботи у великій групі, мозкового штурму, дискусії, ділової або імітаційної гри, ситуаційної вправи, круглого столу) конкретного змісту реалізації переліку принципів державної політики у зазначеній сфері (аудиторне практичне заняття).

3. Прийняття управлінських рішень суб'єктом владних повноважень стосовно покращення соціальної мобільності населення

Обговорення змісту (описання) та прийняття управлінських рішень суб'єктом владних повноважень стосовно покращення соціальної мобільності населення (окремі рішення стосовно оцінювання, адаптації, мотивації, активізації, навчання, виховання) на прикладі рішення громадської організації (комплекс заходів) (командна робота, мозковий штурм, дебати, ситуаційна вправа, круглий стіл) під час аудиторного практичного заняття).

4. Управлінський алгоритм щодо організації та проведення громадського обговорення управлінського рішення суб'єктом владних повноважень щодо покращення соціальної мобільності населення

Презентація управлінського алгоритму щодо організації та проведення громадського обговорення управлінського рішення суб'єктом владних повноважень щодо покращення соціальної мобільності населення (командна робота під час аудиторного практичного заняття).

5. Проєкт «Основні напрями реалізації Концепції (політики) (КП) у сфері формування та розвитку соціальної мобільності населення»

Презентація проєкту «Основні напрями реалізації Концепції (політики) (КП) у сфері формування та розвитку соціальної мобільності населення, відповідальності, проєкту цілей КП, деталізованої моделі КП на засадах системного підходу, а саме: використання закономірностей, принципів, функцій та комплексу методів управління соціальними процесами (імітаційна гра, командна робота під час аудиторного практичного заняття).

Індивідуальне практичне завдання

Командне / індивідуальне завдання, ситуаційна вправа (з можливою презентацією) оцінювання та напрямів удосконалення здійснення функцій публічного управління суспільними процесами, результативності програм розвитку соціальної мобільності населення суб'єктами владних повноважень (рішення громадської організації щодо внесення змін до нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, місцевих органів влади) (командна робота під час аудиторного практичного заняття).

Іншими словами мова йде про розробку проєкту заходів, який полягає у розробленні та захисті здобувачами вищої освіти проєкту місцевого або регіонального розвитку (форму звітності для виконання завдання наведено нижче). Вітається робота в команді (5-7 осіб).

Зміст індивідуального завдання:

На прикладі окремої території (територіальної громади, району, області) чи муніципального утворення (село, селище, місто), пов'язаного з життям у конкретній територіальній громаді та / або професійною діяльністю, або на прикладі окремої галузі (сфери діяльності), в якій працює здобувач (громадська діяльність, охорона здоров'я, освіта, соціальний захист населення, соціальна робота, молодіжна політика, культура, охорона навколишнього середовища, безпека життєдіяльності, житлово-комунальне господарство, агропромисловість, туризм, транспорт та промисловість та ін.) розробити концепцію проєкту розвитку, результатом реалізації якого буде соціально-економічний ефект для певної громади / території / галузі.

Форма проведення: розроблення, презентація та захист (відповіді на запитання, дискусія) командного / індивідуального завдання перед аудиторією (бажано використовувати MS PowerPoint).

Під час презентації і захисту результатів виконання індивідуальних завдань у межах практичних занять передбачено процедуру peer-assessment (оцінювання з боку інших здобувачів освіти).

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

На лекційних заняттях обов'язково мати з собою гаджети зі стільниковим інтернетом.

Активованій аккаунт університетської пошти (student.i.p@nmu.one) на Microsoft Office365.

Перевірений доступ з ПК чи мобільного гаджету до застосунків Microsoft Office: Teams, Moodle.

Інсталюваний на ПК та мобільних гаджетах пакет програм Microsoft Office (Word, Excel, Power Point).

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати підсумкову оцінку з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів за поточне оцінювання та самостійну роботу складатиме не менше 60 балів.

Максимальне оцінювання:

Теоретична частина	Практична частина	Разом
40	60	100

Теоретична частина оцінюється за результатами виконання *індивідуального завдання*, яке охоплює матеріали лекційного курсу та полягає в розробці та захисті проекту місцевого або регіонального розвитку. Максимально оцінюються у **40 балів**.

Практична частина оцінюється за результатами участі в *практичних заняттях (практичні завдання)*. Загальна кількість балів, яку можна отримати за практичні завдання, дискусії, становить **60 балів** (практичні заняття за кожною темою максимально оцінюється в 12 балів).

Отримані бали за індивідуальне завдання та практичні заняття додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

6.3. Критерії оцінювання теоретичної частини (індивідуальне завдання):

40 балів – повно розкрито усі складові концепції проекту (основні проблеми, альтернативи, пріоритети, завдання, шляхи втілення, критерії оцінювання результатів); **30 балів** – розкрито усі складові концепції проекту (основні проблеми, альтернативи, пріоритети, завдання, шляхи втілення, критерії оцінювання результатів) з неточностями; **20 балів** – розкрито не всі складові концепції проекту (основні проблеми, альтернативи, пріоритети, завдання, шляхи втілення, критерії оцінювання результатів); **10 балів** – наявність відповіді, яка стосується предмету розгляду, однак не розкриває складові концепції проекту (основні проблеми, альтернативи, пріоритети, завдання, шляхи втілення, критерії оцінювання результатів).

6.4. Критерії оцінювання практичної частини (практичні завдання):

12 балів: отримано аргументовану відповідь, яка демонструє знання предмету завдання та вміння аргументованого викладення результатів аналізу, розуміння можливостей застосування знань в практичній діяльності; **10 балів:** отримано відповідь, яка демонструє знання предмету завдання та вміння аргументованого викладення результатів аналізу, виявляє складнощі в розкритті можливостей застосування знань в практичній діяльності; **8 балів:** отримано відповідь, яка демонструє знання предмету завдання, виявляє неналежний рівень викладення результатів аналізу та розкриття можливостей застосування знань в практичній діяльності; **6 балів:** отримано відповідь, яка демонструє знання предмету завдання в цілому, невміння аргументованого викладення результатів аналізу та розуміння можливостей застосування знань в практичній діяльності; **4 бали:** отримано відповідь, яка демонструє розуміння предмету завдання в цілому, однак виявляє відсутність аргументованого представлення результатів аналізу та нерозуміння можливостей

застосування знань в практичній діяльності; **2 бали:** наявність відповіді, яка не відповідає змісту завдання, містить суттєві помилки; **0 балів:** відсутність відповіді.

6.5. Критерії оцінювання підсумкової роботи: у випадку якщо здобувач вищої освіти за поточною успішністю отримав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку проводиться **підсумкове оцінювання (залік)** під час сесії. Якщо здобувач не здав у письмовій формі виконаних індивідуальних завдань (дві практичні роботи), він отримує незадовільну підсумкову оцінку з дисципліни.

Залік проводиться у вигляді комплексної контрольної роботи, яка включає запитання з теоретичної та практичної частини курсу. Білет складається з **60 тестових завдань із** чотирма варіантами відповідей, одна правильна відповідь оцінюється в 1 бал (**разом 60 балів**) та **10 тестових завдань** з практичної частини, кожне з запитань оцінюється максимум у 4 бали (**разом 40 балів**), причому:

- 4 бали – відповідність еталону;
- 3 бали – відповідність еталону з незначними помилками;
- 2 бали – часткова відповідність еталону, питання повністю не розкриті;
- 1 бал – невідповідність еталону, але відповідність темі запитання;
- 0 балів – відповідь не наведена або не відноситься до теми запитання.

Отримані бали за відкриті та закриті тести додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за підсумковою роботою здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів) що можуть використовуватися в освітньому процесі. Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням «Положення про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка»:

http://www.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/System_of_prevention_and_detection_of_plagiarism.pdf.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Обов'язком здобувача вищої освіти є перевірка один раз на тиждень (щонеділі) поштової скриньки на Office365 та відвідування групи дисципліни у Microsoft Teams.

Рекомендуємо створити профілі та підписатися на сторінку кафедри державного управління і місцевого самоврядування у Facebook: <https://www.facebook.com/kafedra.publicmanagement/>.

Протягом тижнів самостійної роботи обов'язком здобувача вищої освіти є робота у рамках дисципліни дистанційно у застосунку Microsoft Teams та на корпоративній платформі Moodle (www.do.nmu.org.ua).

Усі письмові запитання до викладача стосовно дисципліни мають надсилатися на університетську електронну пошту або до групи у Microsoft Teams.

7.3. Політика щодо перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4. Відвідування занять

Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим.

Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності.

Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту.

Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи.

Здобувачу вищої освіти, чий стан здоров'я є незадовільним і може вплинути на здоров'я інших здобувачів вищої освіти, буде пропонуватися залишити заняття (така відсутність вважатиметься пропуском з причини хвороби).

Оцінки неможливо отримати під час консультацій або інших додаткових годин спілкування з викладачем. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись дистанційно - в онлайн-формі, за погодженням з викладачем.

7.5. Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6. Зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті

Здобувачі вищої освіти має право на зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті, за окремими темами або видами навчальної активності із попереднім погодженням з викладачем дисципліни та гарантом освітньої програми. Визнання результатів здійснюється за наявності відповідних сертифікатів.

7.7. Участь в анкетуванні

Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувачам вищої освіти буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети (Microsoft Forms Office 365), які буде розіслано на ваші університетські поштові скриньки. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Годован Ю. В., Ніколаєнко Н. О. Соціальна мобільність молоді як стратегічна складова політичної соціалізації молоді. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*, Сер.: Політичні науки. 2017. С. 76–78.
2. Сенюра О. В. Соціологічний аналіз процесів соціальної мобільності. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Львівський університет бізнесу та права. Львів. 2015. Вип. № 14.
3. *Соціальна стратифікація і соціальна мобільність*. 2. *Соціальна мобільність*. URL: <https://dl.kpt.sumdu.edu.ua/mod/book/tool/print/index.php?id=24276&chapterid=9353>
4. *В Давосі представили перший індекс соціальної мобільності. Україна зайняла 46 місце в рейтингу*. URL: <https://gwaramedia.com/v-davosi-predstavlyu-pershyj-indeks-soczialnoyi-mobilnosti-ukrayina-zajnyala-46-misce-v-rejtyngu/>
5. Завацький Ю. Соціально-психологічна специфіка соціальної мобільності особистості в період криз. *Психологія особистості*. 2021. [Том 11, № 1](#). С. 46–53.
6. Куйбіда В. С., Шпекторенко І. В. *Професійна мобільність та проблеми професіоналізації персоналу публічного управління*: моногр. Київ: НАДУ. 2018. 256 с.
7. Мельничук В. М. Роль вищої освіти в соціально-професійній мобільності української молоді. «*Socioпростір: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи*». 2016. № 5. С. 48-54.
8. Сачук Ю. Є. Генеза поняття «соціально-професійна мобільність». *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. № 1-2 (42-43). С. 32–37.
9. Шпекторенко І. В. *Професійна мобільність державного службовця*: монографія. Дніпропетровськ: Моноліт. 2009. 242 с.
10. Куйбіда В. С., Шпекторенко І. В. (2021). Мобільність діяльності у позапрофесійній праці (на прикладі діяльності депутатів місцевих рад України): теоретичні основи та функціональна структура. *Теоретичні та практичні аспекти формування компетентності депутатів місцевих рад України*: монографія / С. М. Сербогін, Є. І. Бородін [та ін.]; за наук. ред. І. В. Шпекторенка. Дніпро: ГРАНІ. 280 с. С. 35–41.

Додаткові

1. Куйбіда В. С., Шпекторенко І. В. *Методологія публічного управління як система: теоретичні та практичні аспекти*. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 29. С. 7-12.
2. Шпекторенко І. В. (уклад.) *Методологія публічного управління*: навч. посіб. Дніпро: ДРІДУ НАДУ. 2018. 120 с.
3. Shpektorenko I., Golub V., Kozakov V., Leliuk R., Chumak I., Nagornyak M. Reforming and modernizing the public service of Ukraine under European standards management of personnel policy. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*. 2021. 11(1), XVII, 17-21 {WoS}.
4. Shpektorenko I., Vasylevska T., Bashtannyk A., Piatkivskyi R., Palamarchuk T., & Akimov O. Legal bases of public administration in the context of European integration of Ukraine: questions of formation of a personnel reserve. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*. 2021. 11(1), XVIII, 76–81 {WoS}.
5. Shpektorenko I. V. The Civil Servants' Professional Mobility Structure. *Economic, Social and Administrative Changes in Central and Eastern European Countries* / ed by M. Lesechko, Cezary Madry. Lviv Regional Institute of Public Administration National Academy of Public Administration Office of the President of Ukraine; Adam Mickiewicz University, Poznan, Institute of Socio-Economic Geography and Spatial Management, Department of Spatal Management. Lviv: LRIPA NAPA. 2009. С. 193–203.

6. Kuibida V., Shpektorenko I. *Professional mobility and professionalization of public servants*: monograph; translated by O. Rubchak, V. Vakareva. Kyiv: NAPA. 2018. 256 p.
7. Shpektorenko I. V., Lysenko O. O. Socio-Cultural Mobility as a Condition for Professional Activation of Staff. *European Journal of Multidisciplinary Studies*. 2020. May – August. Vol. 5. Is. 2. P. 71–73.
8. Shpektorenko I., Lysenko O. Socio-Cultural Mobility as a Condition for Professional Activation of Staff. *Proceedings Book. 23rd International Conference on Multidisciplinary Studies: «Resilience for Survival»* (Cambridge, 30-31 July 2020) / Ed. by A. Taum, S. Bakhtiar, S. Moralishvili etc. Typeset by EUSER. Printed in Cambridge. P. 234–236.

Інформаційні ресурси

1. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <https://idss.org.ua/index>
2. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. URL: www.library.univ.kiev.ua
4. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» URL: <http://www.ukrma.kiev.ua/ukmalib>
5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Національна Парламентська бібліотека України. URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>
7. Ліга.net. URL: www.liga.net/
8. Центр Разумкова. URL: <http://www.uceps.org.ua/ua/section/International>
9. Агентство гуманітарних технологій. URL: <http://www.aht.org>